

บทที่ 1

บทนำ

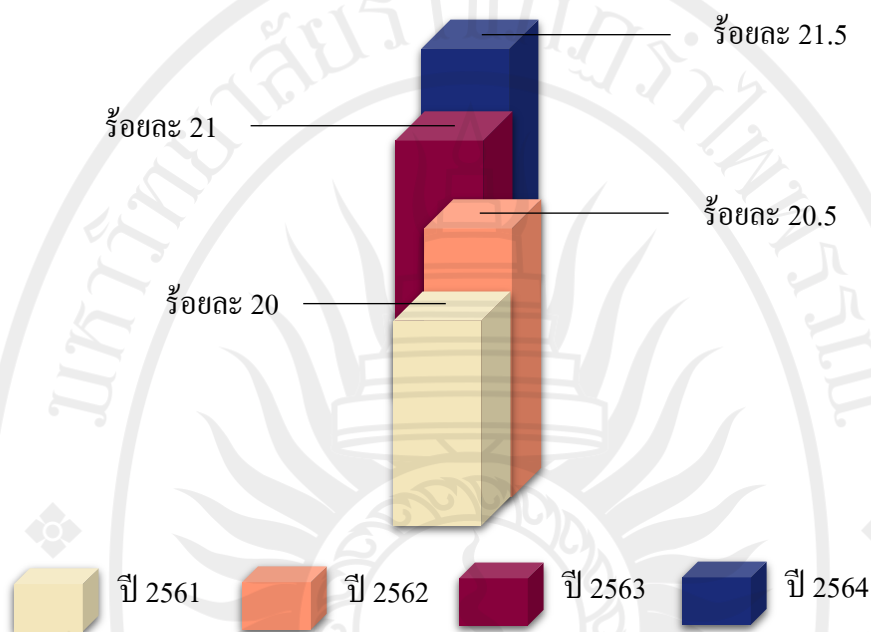
ความเป็นมา

สุขภาพเป็นคำที่ยากจะให้คำนิยามได้ตรงกัน ที่เราเข้าใจสืบทอดกันมาคือ “ภาวะปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วย” องค์การอนามัยโลก นิยามคำว่า สุขภาพ คือ ภาวะสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งไม่เจาะจงเพียงปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และ ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 นิยามสุขภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ในศตวรรษที่ 21 เกิดมุมมองว่า สุขภาพเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงบริการสุขภาพ รวมถึงสิทธิครอบคลุมการมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะด้วย (จารุวรรณ ธาดา เศษ. 2560)

การบริการสุขภาพมีความซับซ้อน เพราะเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนร่วมได้เสียหลายกลุ่มและหลายระดับ การจัดการต้องทั่วถึงและครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพ พื้นที่ นอกจากนั้นการให้บริการต้องได้มาตรฐาน โดยคำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของทั้งผู้ให้และผู้มาใช้บริการ ผู้ปฏิบัติงานต้องแสวงหาแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีมาประยุกต์ “ศาสตร์” การจัดการที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและนานาชาติ เพื่อมาจัดบริการสุขภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษยชาติ (ปิยธิดา ตรีเดช. 2560)

ปัจจุบันคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ ได้รับการจัดให้มีทางเลือกเพิ่มขึ้นในรูปแบบของคลินิกสุขภาพต่าง ๆ เช่นเดียวกับ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มีการผลักดันและได้เข้าสู่ระบบบริการสุขภาพ โดยให้บริการเน้นโรคที่เป็นจุดแข็งของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และมีแนวทางการรักษา (Clinical Practice Guidelines : CPG) ชัดเจน ได้แก่ อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคสะเก็ดเงิน การดูแลมารดาหลังคลอด โรคกระดูกและโรคข้ออักเสบ และโรคพากินสัน โดยแพทย์แพทย์แผนไทยจะตรวจวินิจฉัยระบบธาตุทั้งสี่ และตรีโทษ เส้นสิบ คูสี่ผิว ลั้น การบำบัดรักษาด้วยการนวด การอบ ประคบ กด จุด ปรับสมดุล การเผายา และการอย่างยา รวมทั้งการใช้สมุนไพรที่ปรุงยาตามทฤษฎีแพทย์แผนไทย เฉพาะผู้รับบริการแต่ละราย (อ้างอิงในสำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. ออนไลน์. 2559)

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงร้อยละผู้รับบริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ได้รับมาตรฐาน

ที่มา : ศศิธร ใหญ่สถิตย์, 2561

จากรายงานข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าช่วงเวลา 4 ปี (นับจาก ปี2561) ผู้รับบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีอัตราสูงขึ้นเรื่อย ๆ และกำลังเป็นที่สนใจของประชาชนในสังคม ดังนั้นจึงควรมีภารกิจเร่งด่วนที่ต้องจัดการการบริการการแพทย์แผนไทยให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ

สำหรับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพจังหวัดจันทบุรี พ.ศ.2559 – 2563 จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานเพื่อการบรรลุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังใช้เป็นแนวทางในการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งสู่วิสัยทัศน์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรีที่ว่า “ประชาชนสุขภาพดี ระบบ สุขภาพมีความเป็นเลิศ ชุมชนพึ่งตนเองทางสุขภาพได้ พร้อมพัฒนาสู่เมืองสุขภาพอาเซียน และเมืองสุขภาพที่ยั่งยืน” มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรจากหน่วยงานภายในเป็นองค์กรบริการทางด้านสุขภาพ รวมทั้งได้ให้ความสำคัญกับการนำเทคนิคและกระบวนการวางแผนกลยุทธ์มาประยุกต์ใช้โดยดำเนินงานตามลำดับขั้นตอน สำหรับสถานบริการสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี มีโรงพยาบาลศูนย์ 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลพระปกเกล้า (ระดับ A) มีโรงพยาบาล ชุมชน 11 แห่ง (อำเภอท่าใหม่ มี 3 โรงพยาบาล คือ โรงพยาบาลท่าใหม่ โรงพยาบาลสองพี่น้อง และโรงพยาบาลเขาสุกิม)

สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 105 แห่ง (กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข. ออนไลน์. 2558)

ในส่วนสถานบริการสาธารณสุขภาคเอกชน ประกอบด้วยโรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง สถานพยาบาลไม่มีเตียงแผนปัจจุบันสาขาเวชกรรมชั้น 1 จำนวน 64 แห่ง สถานผดุงครรภ์ไม่มีเตียงชั้น 1 จำนวน 56 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 105 แห่ง ร้านขายยาแผนโบราณ จำนวน 20 แห่ง คลินิกแพทย์แผนไทย จำนวน 10 แห่ง (กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค. ออนไลน์. 2558) และคลินิกด้านการแพทย์แผนไทยประยุกต์จำนวน 5 แห่ง (รายงานการขึ้นทะเบียนสถานบริการสุขภาพสำนักงานสาธารณสุข ในเขตบริการสุขภาพที่ 6. ออนไลน์. 2563)

คลินิกการแพทย์แผนไทยเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งการรักษา ส่งเสริม ป้องกัน ฟื้นฟู ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป จากกรณีศึกษาที่ได้ถูกทำการคัดเลือกมาจากคลินิกในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้รับบริการจากจังหวัดใกล้เคียงเช่น จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด เป็นต้น จึงทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกศึกษาคลินิกการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี โดยการคัดเลือกถูกแบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ คลินิกแพทย์แผนไทยต้นแบบและคลินิกการแพทย์แผนไทยที่ได้รับมาตรฐาน

ประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ การสื่อสารเครือข่ายสุขภาพ จัดเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง เครือข่ายได้รับความนิยมนำมาใช้ในการส่งเสริมการสื่อสารสุขภาพที่นับวันมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย จึงจำเป็นต้องใช้การทำงานแบบเครือข่ายให้ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมมือกันเป็นกลยุทธ์การสร้าง แข็งแรงเชื่อมอ่อน อ่อนเชื่อมอ่อนผสมผสานแข็ง แม้ว่าการทำงานแบบเครือข่ายจะเป็นเรื่องที่ดีและเป็นผลดีต่อการดำเนินงานต่าง ๆ แต่การสร้างเครือข่ายไม่ใช่เรื่องง่าย มีเครือข่ายจำนวนมากก่อตั้งขึ้นมาแต่ไม่มีกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอทำให้ต้องเลิกกันไป ดังนั้นความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย จึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะทำให้กำหนดทิศทางและกิจกรรมของเครือข่ายที่มีความชัดเจน (อภิชา น้อมศิริ. 2552)

สิ่งที่น่าสังเกต กล่าวคือ เครือข่ายที่มีการรวมตัวและมีการสร้างขึ้นเป็นเครือข่ายสมาคมอิสระใหม่มากมาย สมาคมเหล่านี้ต่างก็มีการมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้มีแนวทางในการขับเคลื่อนสังคมร่วมกับภาคประชาชนให้เข้าไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์มากขึ้น รวมถึงการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การจัดการการสื่อสารเครือข่ายสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี” ให้มีคุณค่าต่อการเรียนรู้และเป็นประโยชน์

ทางด้านวิชาการ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมระบบเครือข่ายสุขภาพของการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรีและในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. การจัดการของคลินิกการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร
2. การสื่อสารในเครือข่ายของคลินิกการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการของคลินิกการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารในเครือข่ายของคลินิกการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการของคลินิกการแพทย์แผนไทย
2. เป็นกระบอกเสียงให้ประชาชนเกิดทางเลือกในการรักษาสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทย
3. เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสื่อสารเครือข่ายสุขภาพของคลินิกการแพทย์แผนไทย
4. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์การจัดการการสื่อสารเครือข่ายสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี สำหรับเครื่องมือในการวิจัยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการระดมสมอง เป็นวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย กลุ่มเจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย และกลุ่มผู้รับบริการแพทย์แผนไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การจัดการ** หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่บุคลากรทางการแพทย์แผนไทยได้ปฏิบัติงานร่วมกัน ประกอบไปด้วย โครงสร้างการบริหาร การจัดการด้านการเงินของคลินิก การจัดสรรหาบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การสื่อสารภายในองค์กร และการสื่อสารสุขภาพกับผู้รับบริการ เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

2. **การสื่อสารสุขภาพ** หมายถึง การดำเนินงานทางการสื่อสารโดยอาศัยช่องทางสื่อต่าง ๆ ประกอบไปด้วย สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อออนไลน์ เป็นช่องทางการสื่อสารสุขภาพ ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์แผนไทยสื่อสารกับผู้รับบริการ เช่น (การถ่ายทอดข่าวสารด้านสุขภาพในบทบาทของการดูแลสุขภาพ) บุคลากรทางการแพทย์แผนไทยสื่อสารกับประชาชนทั่วไป เช่น (การเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพของตนได้) บุคลากรทางการแพทย์แผนไทยสื่อสารกับภาครัฐ เช่น (การเพิ่มคุณภาพของการบริการสุขภาพ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพในระดับต่าง ๆ) บุคลากรทางการแพทย์แผนไทยสื่อสารกับภาคประชาสังคม เช่น (การเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมด้านสุขภาพ)

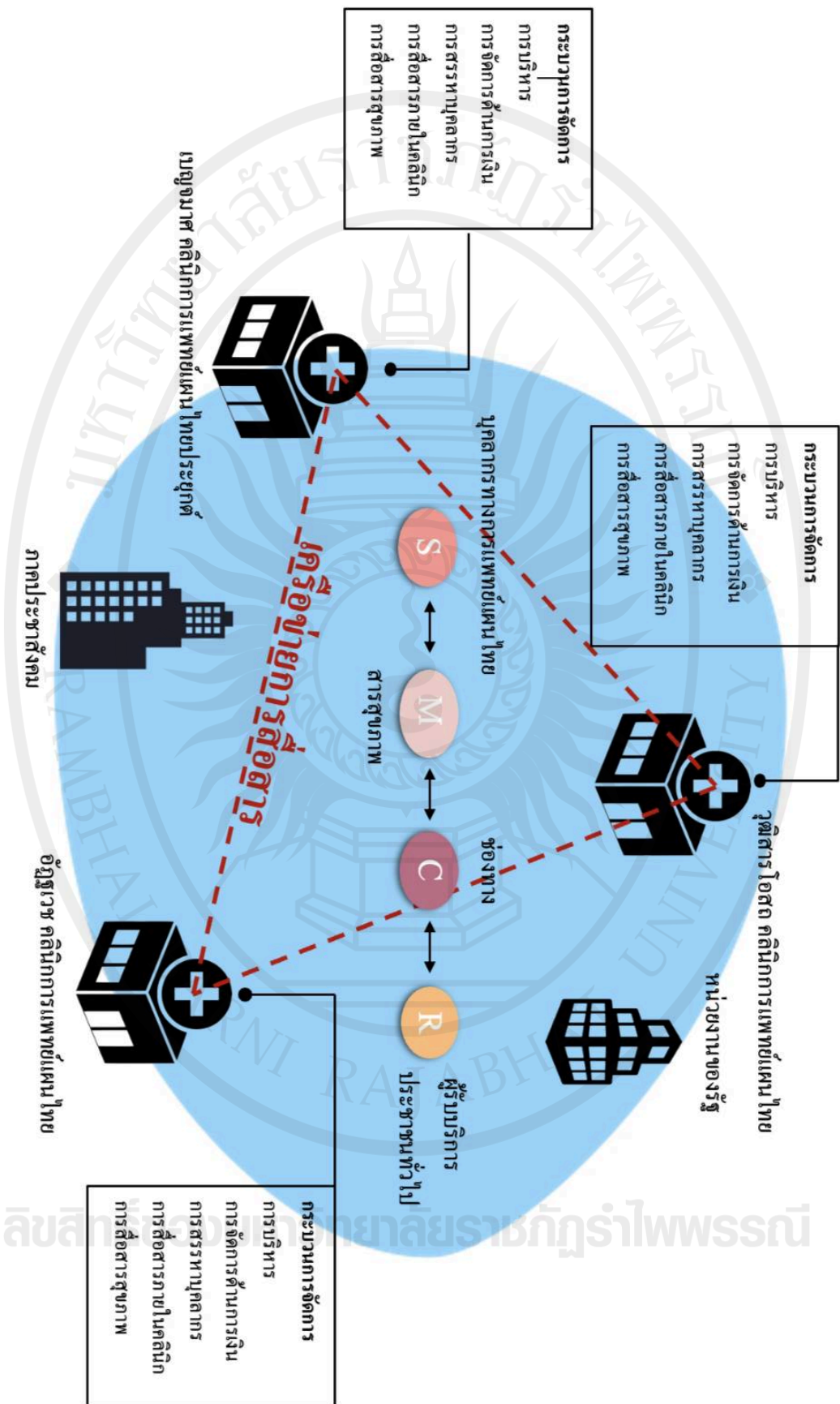
3. **เครือข่าย** หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคลินิกการแพทย์แผนไทย ร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เช่น กิจกรรมเดินป่าเพื่อศึกษาสมุนไพร และกิจกรรมทำยาหม่องเพื่อถวายให้วัดได้นำไปใช้ โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วยเครือข่ายการสื่อสาร บนสื่อสังคมออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชันออนไลน์ ที่ทำหน้าที่กระจายข่าวสารให้กับสมาชิกในกลุ่มเกิดการรับรู้

4. **สมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี** หมายถึง คลินิกการแพทย์แผนไทยภาคเอกชนที่ขึ้นทะเบียนสถานบริการสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ประกอบด้วย 3 แห่ง คือ

4.1 วุฒิสาร โอสถ คลินิกการแพทย์แผนไทย ตั้งอยู่ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

4.2 เบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ตั้งอยู่เลขที่ 45/35 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

4.3 อัฐเวช คลินิกการแพทย์แผนไทย ตั้งอยู่เลขที่ 68 ถนนภูมิคำริ ตำบลท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ © ๒๐๒๑ โดย วิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี